Sisäministeriö
Inrikesministeriet

Lausunto
4.2.2025

Rajavartio-osasto/ Rajavartiolaitoksen esikunta
Tomi Kivenjuuri

Eduskunnan lakivaliokunnalle

HE 202/2024 vp

Rajavartiolaitoksen lausunto hallituksen esitykseen laiksi rikoslain 1 luvun 11 §:n ja 46 luvun muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi

Tämä Rajavartiolaitoksen lausunto on samalla myös sisäministeriön rajavartio-osaston lausunto.

Esityksen pääasiallinen sisältö

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi rikoslakia, pakkokeinolakia, Euroopan unionin ja kansallisen oikeuden rikkomisesta ilmoittavien henkilöiden suojelusta annettua lakia ja eräiden Suomelle Yhdistyneiden Kansakuntien ja Euroopan unionin jäsenenä kuuluvien velvoitusten täyttämisestä annettua lakia.

Esityksen mukaisella lainsäädännöllä pantaisiin kansallisesti täytäntöön unionin rajoittavien toimenpiteiden rikkomiseen liittyvien rikosten ja seuraamusten määrittelyä koskevan direktiivin mukaiset velvoitteet. Direktiivin tarkoituksena on varmistaa, että rajoittavien toimenpiteiden eli niin sanottujen pakotteiden rikkominen on kaikissa jäsenvaltioissa rangaistavaa ja että rangaistussäännökset täyttävät yhteisen vähimmäistason.

Rikoslakiin ehdotetaan lisättäväksi uudet säännökset pakoterikoksesta, törkeästä pakoterikoksesta, tuottamuksellisesta pakoterikoksesta ja pakoterikkomuksesta. Samalla säännöstelyrikosta koskevia säännöksiä muutettaisiin niin, etteivät ne enää koskisi pakotteiden rikkomista. Pakoterikoksia koskevia säännöksiä sovellettaisiin Suomen kansalaisen sekä sellaiseen rinnastettavan henkilön Suomen ulkopuolella tekemään rikokseen niissäkin tapauksissa, joissa teosta ei säädetä rangaistusta tekopaikan laissa.

Pakoterikokseen, törkeään pakoterikokseen ja tuottamukselliseen pakoterikokseen sovellettaisiin oikeushenkilön rangaistusvastuuta. Näiden rikosten osalta yhteisösakon ylin rahamäärä olisi yleisestä yhteisösakon enimmäismäärästä poiketen viisi prosenttia oikeushenkilön liikevaihdosta, kuitenkin vähintään 850 000 ja enintään 40 miljoonaa euroa.

Euroopan unionin ja kansallisen oikeuden rikkomisesta ilmoittavien henkilöiden suojelusta annettua lakia sovellettaisiin pakotteiden rikkomisesta ilmoittaneiden henkilöiden suojeluun.

Lisäksi ehdotetaan rikoslain muuttamisen johdosta tarvittavien muutosten tekemistä muuhun lainsäädäntöön.

Esityksen vaikutukset

Laissa rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa (2018/108) 4 §:ssä määritetään Rajavartiolaitoksen tutkittaviksi kuuluvat rikokset. Keskeisimpänä kokonaisuutena tältä osin ovat laittomaan maahantuloon liittyvät rikokset. Rajavartiolaitoksen tutkintavastuulle kuuluvat myös valvontatoiminnassa esiin tulevat muut rikokset. Yleissäännöksenä tältä osin toimii kyseessä

olevan pykälän 7 kohta, jossa todetaan Rajavartiolaitoksen tutkittaviin rikoksiin kuuluvan Rajavartiolaitoksen valvottavaksi säädetyn säännöksen noudattamatta jättäminen.

Rajavartiolaitos osallistuu pakotesäädösten toimeenpanoon liittyviin valvontatehtäviin. Rajavartiolain 24 a §:n mukaan Rajavartiolaitos osallistuu pakotteiden ja muiden rajoitteiden valvontatehtäviin Suomen merialueella. Lisäksi Rajavartiolaitos osallistuu henkilöpakotteiden valvontaan osana Schengen rajasäännöstön mukaisia rajatarkastuksia. Pakotevalvontaan osallistumisesta huolimatta Rajavartiolaitos ei ole tähän mennessä tutkinut rikoslain 46 luvun mukaisia esineiden ja tavaroiden vientiin tai tuontiin liittyviä rikoksia, vaan niiden tutkintavastuu on ollut ensisijaisesti Tullilla. Käytännössä havaitessaan tähän kokonaisuuteen liittyvän rikoksen, on Rajavartiolaitos ilmoittanut asiasta ja siirtänyt tutkintavastuun Tullille. Rajavartiolaitoksen havaitsemat säännöstelyrikokset ovat tyypillisesti koskeneet erilaisia yksityisten henkilöiden ylellisyystavaroiden tai käteisvarojen vientiä.

Rajavartiolaitoksella ei ole huomautettavaa rikoslain 46 luvun suunniteltujen muutosten osalta. Rajavartiolaitos pitää tarkoituksenmukaisena rikoslain selkeyttämistä lisäämällä pakoterikokset ja pakoterikkomuksen omiksi teonkuvauksiksi sekä samalla tarkentamalla säännöstelyrikosta koskevaa sääntelyä. Rikoslain 46 luvun uuden 3 a §:n (pakoterikos) 2 momentin 2 ja 7 kohdan mukaiset rikostunnusmerkistöt lisäisivät mahdollisesti Rajavartiolaitoksen tutkintavastuulle tulevien rikosten määrää maltillisesti. Nämä kohdat koskevat luonnollisten henkilöiden ja kulkuneuvojen liikkumista rajat ylittävässä liikenteessä. Muuten esitetyt rikoslain muutokset kohdistuvat Rajavartiolaitoksen arvion mukaan pääosin Tullin tai poliisin tutkintavastuulle kuuluviin rikoksiin ja rikkomuksiin.

Uuden 3 a §:n 2 momentin 2 kohta liittyy neuvoston päätöksissä jäsenvaltioille asetettuihin velvoitteisiin toteuttaa tarvittavat toimenpiteet estääkseen nimettyjen luonnollisten henkilöiden pääsyn valtion alueelle tai heidän kauttakulkunsa valtion alueen kautta. Suomessa matkustusrajoitteiden toimeenpanosta vastaavat Rajavartiolaitos sekä poliisi muun muassa selvittämällä ulkomaalaisen maassaolon laillisuuden. Ehdotetussa momentin 2 kohdassa mahdollistamisella tarkoitettaisiin joko aktiivista tekoa tai laiminlyöntiä, jonka johdosta maahantulo tai kauttakulku toteutuu. Rikokseen voi syyllistyä myös virkamies. Saman pykälän 2 momentin 7 kohta koskee kulkuvälineiden liikennöintiä ja pääsyä alueelle. Kohdan sanamuoto kattaa maa-, ilma- ja vesiliikenteen. Kiellot voivat liittyä kulkuvälineiden liikennöintiin tai päästämiseen valtion alueelle tai siellä olevaan paikkaan, kuten satamaan, tai näiltä poistumiseen. Rikokseen voisi syyllistyä joko aktiivisella teolla tai laiminlyönnillä. Kiellon rikkomiseen voisivat syyllistyä ne henkilöt, jotka ovat tehtäviensä perusteella keskeisessä vastuuasemassa kulkuneuvojen pääsyn tai poispääsyn kontrolloimisessa. Kiellon rikkomiseen voisivat syyllistyä myös sellaiset henkilöt, jotka liikennöivät kulkuneuvoja pakotesäädösten vastaisesti.

Rajavartiolaitos suhtautuu myönteisesti esitettäviin kansallisen lainsäädännön muutoksiin. Pakotteiden rikkominen säädettäisiin rikoslaissa rangaistavaksi nykyistä yksilöidymmin ja selkeämmin. Tämä auttaa viranomaisten työtä pakoterikosten torjunnassa ja rikosvastuun toteuttamisessa. Rikoslainsäädännön selkiyttämisellä on todennäköisesti osaltaan myös pakotteiden noudattamista edistävä vaikutus. Rikosoikeudelliset seuraamukset rajoittavien toimenpiteiden rikkomisista nähdään perusteltuina.